

Fakultetsopponenten sammanfattar

PER-ANDERS FORSTORP

Skolan för datavetenskap och kommunikation, Kungliga tekniska högskolan

Jeanette Sjöberg – *Chatt som umgängesform. Unga skapar nätgemenskap.* (Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap, Stockholms universitet, 2010)

I början av 1900-talet började en ny kommunikationsteknologi få spridning. Telefonin bidrog till att förändra vår upplevelse av de spatiala och temporala ramverken för kommunikation. Det ledde också till nya samtalsmönster och nya sätt att uttrycka sociala identiteter. När vi närmade oss sekelskiftet 2000 började vi vänja oss vid nya kommunikationsteknologier som också gjorde anspråk på att vara »nya» och »revolutionerande». Och visst uppfattade vi dem som så, för vi hade ju tagit de befintliga teknikerna för givna.

På nytt säger man att dessa bidrar till att ändra förutsättningarna och villkoren för den sociala gemenskapen, att de spatiala och temporala ramverken förändras, liksom vår känsla för vilka vi är och vilken identitet vi kan visa upp. De nya kommunikationsteknikerna väcker många fascinerande frågor och de är inte mindre fascinerande bara för att de kanske inte är helt nya, det viktiga är att många människor upplever dem som så.

Medierådets undersökning *Ungar och medier 2010: Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*¹, en studie av både barn och vuxna, visar en mycket kraftig ökning av internetanvändningen. 95% av alla 9–12-åringar och 98% av alla 12–16-åringar använder Internet på fritiden. De gör det för att spela, titta på film, chatta och umgås på sociala sajter.

Samma undersökning visar också att barn och ungdomar i något mindre utsträckning än tidigare umgås i vanliga fysiska möten. Barn och ungdomar är aktiva på Internet och det är viktigt att förstå deras intresse för denna verksamhet. Internet består av många olika platser som en hel del vuxna inte känner till eller har bristande kunskap om, till exempel när det gäller normer och regler för kommunikation.

Mediernas bild av chatt framställer detta som ett riskfyllt tidsfördriv: fullt av fula gubbar, slöseri med tid, och en verksamhet som handlar om att lura och förolämpa varandra. Den idealiserade bilden inom forskningen kan se helt annorlunda ut. Chatt kan där beskrivas som en väg för ungdomar mot identitet, frihetsutövande, nya former för lärande.

Vilka sociala och kulturella drivkrafter får människor att använda tillgängliga kommunikationsteknologier? Hur upplevs detta från deltagarnas perspektiv? Hur skapas social ordning? Vilka behov fyller detta? Det är ungefär här som vi kan placera Jeanette Sjöbergs avhandling *Chatt som umgängesform. Unga skapar nätgemenskap*. Den är inte i första hand upptagen med att hålla jämna steg med nya tekniska format och möjligheter (man kan ju snarare säga att chatten är på tillbakagång jämfört med de sociala sajterna) utan i den intresserar sig Jeanette Sjöberg hellre för hur gemenskap och social ordning skapas och upprätthålls i ett chattrum.

Chatt är en form av datormedierad kommunikation som sker online, en halvprivat kod som kräver initiering i koder och språkbruk för att man ska förstå vad som skrivs och sägs. Chattrummen definieras som »en interaktiv arena för samspel där det bedrivs semi-synkron kommunikation och där deltagaren är förhållandevis anonym» (s 22).

Det finns rätt lite forskning om hur just barn och unga samspelar på nätet och i chattrum liksom om »hur de situerade villkoren för denna samvaro ser ut» (s 16), men författaren refererar i sammanhanget till flera svenska studier som handlar just om samspelets mönster i chattinteraktionen och diskussioner om hur detta kan leda till förändrade samspelevillkor. Det som studeras är det sociala samspelet i ett chattrum (»chattandets sociala grammatik»; s 19) för att beskriva ungdomars samspelets mönster samt visa hur social ordning skapas och uttrycks, liksom hur nätgemenskap kan uppstå i ett nätsamfund.

Den välskrivna och noggrant genomförda studien baseras på observationer av textbaserat chattsamspel i ett öppet chattrum på en icke namngiven medelstor svensk ungdomssajt, där författaren varit passivt närvarande vid olika tidpunkter under tre år. Hon har loggat in på sajten minst en gång i månaden, ofta mer än så, och iakttagit samspelet. Därvid har hon också kunnat göra fältanteckningar i begränsad omfattning för att notera sådant som händer i och kring sajten.

De deltagande ungdomarna i studien är utvalda genom så kallad självselektion och ingen av dem har tillfrågats om de vill medverka, vilket väcker en del etiska frågor, som Sjöberg hanterar på ett tillfredställande sätt. Studien resulterade i en korpus bestående av 25 online-inspelningar på i genomsnitt 90 minuter vardera vilka omfattar ett 50-tal deltagare.

Författaren har fokuserat på deltagarnas egna perspektiv genom att göra sekventiella analyser av transkriptionerna, det vill säga analysera »hur deltagarna själva svarar på och reagerar på varandras inlägg» (s 44). Traditionerna blir textanalytiska och här har insikter och analysmetoder hämtats från konversationsanalys, diskursiv psykologi och annan form av interaktionsanalys. Forskning om praktikgemenskaper, om hur individen går från att vara en perifer deltagare till att bli en central aktör, spelar också en central roll. Sjöberg vill se chattrummet som en praktikgemenskap som består av centrum och periferi och studerar särskilt hur man kan förflytta sig från gemenskapens utkanter in mot centrum.

Avhandlingen knyter an till flera aktuella forskningsområden. Den kan placeras inom det område som internationellt kallas CMC (computer mediated communication) eller CMD (computer mediated discourse), det senare

en specialisering inom CMC men mer fokuserat på språk och språkanvändning i datoriserade kommunikationsmiljöer som studeras med användning av diskursanalytiska metoder. CMD kan delas upp i några olika områden som fokuserar på delvis olika saker: genus, gemenskap, identitet; chattinteraktionen; hur chatt kan användas. Det som gör Sjöbergs arbete både ambitiöst och speciellt är att det knyter an till samtliga dessa delområden. Resultatet blir ett arbete med stor teoretisk bredd och förankring i flera olika forskningsområden.

Resultaten kan sammanfattas som att ett nätsamfund utvecklas till en nätgemenskap genom kollektiv och produktiv verksamhet där deltagarna genom att känna till språkbruk och koder blir medaktörer. Närvaro och aktivitet är alltså helt centralt. Vi behöver få mer kunskap om de förändrade processer och villkor för socialisation som kommer att ändras med ökad social gemenskap på nätet. Resultaten är kanske inte helt överraskande men den stora förtjänsten med avhandlingen är den rikt detaljerade analysen med vilket detta påvisas. En bra avhandling väcker nya frågor, så också denna.

Not

1. http://www.medieradet.se/upload/Rapporter_pdf/Ungar%20och%20medier%202010.pdf